

це шлях пошуку в собі «духовного, сутнісного», це шлях до самого себе. Сучасна освітня ситуація вимагає від викладача рефлексії як необхідної професійної якості.

Література

1. Доманский Е. В. Рефлексия как элемент ключевой образовательной компетенции // Интернет-журнал «Эйдос». - 2003. - 24 апреля. <http://www.eidos.ru/journal/2003/0424.htm>
2. Зеер С. Ф. Психология профессионального образования: Учеб. пособие.-2-е изд., перераб.- М., 2003.
3. Зязюн І. А. Рефлексія людини в гуманітарній філософії // Світло. - 1998. - № 1.
4. Желанова В. В. Теоретико-методологічні аспекти формування педагогічної рефлексії майбутнього вчителя // Вісник ЛНПУ імені Тараса Шевченка.-2007.-№ 3(120) лютий.
5. Маркова А. К. Психологічні критерії і ступені професіоналізму учителя // Педагогіка.-1995.- № 6.- С. 55-63.
6. Психологічний словник / За ред. В.І. Войтко.- К., 1982.
7. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. - № 2. - 2003. - С. 58-64.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ОСВІТИ НА ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Чирва О. Ч.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. В статті розглядається можливість і перспективи актуалізації в художньому утворенні функцій культурологічно-комунікативної спрямованості.

Ключові слова: художня освіта, візуальна комунікація, самореалізація.

Аннотация. Чирва Е. Ч. Функциональные приоритеты образования на художественно-графических факультетах. В статье рассматривается возможность и перспективы актуализации в художественном образовании функций культурологично-коммуникативной направленности.

Ключевые слова: художественное образование, визуальная коммуникация, самореализация.

Annotation. Chirva O. Functional priorities of education on artistic-graphic faculties. In the article the possibility and prospects of actualization of functions which have a character of communication in a culture in artistic education is considered.

Key words: artistic education, visual communication, self-realization.

Постановка проблеми. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті проголошує «реалістичний курс розвитку освіти в контексті постсоціалістичних перетворень, умовах утвердження демократичних і ринкових відносин, становлення інформаційного суспільства, перманентного оновлення і актуалізації знання у світовому глобалізаційному просторі» [4].

Сучасні проблеми і необхідність реформування мистецької освіти чітко сформульовані Л. М. Масол у концепції художньо-естетичного виховання: глобалізація як провідна ознака сучасності та соціокультурні процеси в Україні зумовлюють необхідність переосмислення концептуальних засад художньо-естетичного виховання школярів. Нові тенденції розвитку культури інформаційного суспільства, пов'язані з глобальним поширенням мас-медіа, не можуть не впливати на систему освіти і виховання, яка в усі часи гнучко реагувала на соціокультурні умови і потреби [3, 162]. Художньо-естетичне виховання потрібно розглядати не лише як процес набуття художніх знань і вмінь, а насамперед як універсальний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних потреб та інтересів» [3,163]. За таких умов потребують реорганізації як змістовно-цільовий, так і функціонально-процесуальний компоненти художньої освіти на всіх рівнях.

Головне, на що спирається нова парадигма освіти - це процеси соціалізації особистості. Вона передбачає «включення особистості, яка формується, у певний соціум з його цінностями, нормами, принципами, установками, стандартами, що відображають потреби суспільства до соціально значущих якостей людини» [5, 48]. Основу позиції освітніх систем складають мотиви, потреби, інтереси, установки, спрямованість особистості. Головними факторами розвитку особистості виявляються внутрішнє середовище, активність і потреба у самореалізації.

Виходячи з означеного, змінюються і функціональні пріоритети сучасної освітньої системи. Особливо це стосується художньої освіти, яка ґрунтується і залежить від розвитку внутрішньої, ціннісної сфери особистості.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми змінення функціональної спрямованості художньої освіти у різних аспектах розглядалися в працях

Н. Ганнусенко, І. Зязюна, О. Комаровської, Л. Масол, С. Нічкало, О. Оніщенко, В. Рогозіної, О. Семашко та ін.

Мета статті полягає у спробі означити функціональні пріоритети мистецької освіти на художньо-графічних відділеннях факультетів мистецтв в сучасних умовах.

Результати дослідження. Функціональна спрямованість художньої освіти, на відміну від творчості, більшою мірою залежна від економічних потреб і уподобань суспільства і меншою - від потреб внутрішнього розвитку суспільства та індивідуальних якостей особистості. Особливо це стосується дисциплінарно-спрямованих художньо-освітніх моделей, які призначені для ефективного формування майстрів певного напрямку, але виявляються досить сталими щодо швидкоплинних соціокультурних потреб.

Українська вища освіта має не лише постійно адаптуватися до соціально-економічної ситуації в державі, але й випереджати ці процеси, формуючи їх суть і кадрове забезпечення. Необхідно своєчасно реагувати на ситуацію, яка складається на світовому ринку освітніх послуг. Відставання від світових тенденцій неприпустиме. Пріоритетами освіти, при цьому, є не знання самі по собі і навіть не «потреби народного господарства», а розвиток особистості і формування громадянина, здатного самостійно і вільно мислити і діяти.

Реорганізація учбово-дисциплінарних моделей освіти на особистісно-зорієнтовані потребує як оновлення змісту художньої освіти, так і реалізації нових підходів до організації навчання на факультетах мистецтв педагогічних університетів.

Функціональні пріоритети художньої освіти визначаються досягненнями синергетики, герменевтики, феноменології, аксіології, акмеології, які розкривають нові якості художніх цінностей і можливості їх впливу на особистість. Активізуються культурологічний і антропологічний

аспекти педагогічних досліджень. Узагальнюючи теоретичні здобутки, дослідники виділяють такі функції мистецтва: естетична, інформативно-пізнавальна, світоглядно-виховна, духовно-творча, аксіологічна, евристична, соціально-орієнтаційна, комунікативна, регулятивна, сугестивна, гедоністична, релаксаційно-терапевтична, компенсаторна. Відповідно відзначається, що «на відміну від традиційного домінування в освітньо-виховній системі інформативно-пізнавальної функції доцільно виділити і посилити в педагогічній практиці духовно-творчу функцію, яка тісно пов'язана з світоглядно-виховною» [3, 164].

Сутність особистісно-орієнтованої парадигми освіти складає процес і результат формування ціннісного образу особистості. Результативність освітнього процесу залежить від системи соціальних зв'язків – комунікації. Тобто освіта виступає сьогодні як комунікативна система, що потребує переорієнтації її функцій. «Освіті надається нова функція – бути суб'єктом перебудови соціуму, сприяти розвитку самостійності і відповідальності особистості, становленню її творчої індивідуальності» [5, 51]. Акцентується спрямованість на саморозвиток, самоосвіту, самореалізацію природних сил людини. Саме якість комунікативних процесів забезпечує активність особистості у змінах сучасного соціокультурного середовища і відповідно самої себе. Спрямованість сучасної освіти на актуалізацію пізнавальної і творчої активності через організацію комунікативних процесів співпадає з сутнісними процесами художньої освіти, які також визначаються процесами і результатом розкриття і становлення індивідуального творчого потенціалу особистості у певних соціокультурних умовах. Художня творчість - це особлива комунікативна система, яка чутливо реагує на внутрішні потреби соціуму.

На наш погляд, увага дослідників-педагогів має зосередитись на культурологічно-комунікативних аспектах мистецької освіти і виділенні відповідних функцій – соціально-орієнтовної, комунікативної,

регулятивної як пріоритетних. Зазначені функції безумовно пов'язані між собою і визначають спрямованість художньої освіти на усвідомлення закономірностей комунікативно-мовних процесів у розвитку особистості в царині мистецтва.

Комунікативна функція мистецької освіти на художньо-графічних факультетах в цілому полягає у забезпеченні здатності особистості до певного рівня візуального сприйняття, інтерпретації і репрезентації інформації засобами образотворчого мистецтва. Доцільним є аналіз функцій окремих комунікативних актів та подій в навчальному процесі художніх вузів.

Сучасна художня свідомість особистості і суспільства в цілому характеризується складними процесами, які порушують кордони між суміжними галузями мистецької діяльності. Це явище міждисциплінарних експериментів набуло помітного вигляду у 1980-ті роки, розширило свої кордони протягом 1990-х і продовжує поширюватись у XXI столітті.

Твори «сучасного мистецтва» побудовані не на «розповідальному» принципі, який широко використовувався в минулому. Вони тепер будуються здебільшого на принципі провокування самостійного мислення глядача чи то слухача, поштовх до якого повинен давати твір сучасного мистецтва. За таких умов художній твір значно розширює власні межі і стає засобом активної, а іноді і агресивної комунікації.

Наявність активного комунікативного аспекту в художніх творах дозволяє стверджувати, що майже всі форми сучасного мистецтва містять у собі проєктний (дизайнерський) компонент. Різні форми мистецтва складають з дизайном єдине поле, в якому формується сучасний художній світогляд митців та дизайнерів.

Мистецька освіта повинна враховувати зміни художньої свідомості як на рівні суспільства, так і на рівні особистості. Фахівець в галузі художньої освіти має володіти різними стратегіями візуального

сприйняття, мислення і передачі інформації, володіти прийомами як посилення ефектів впливу візуальної інформації на свідомість особистості, так і захисту від неї.

Художній твір виявляється своєрідним текстом, створення якого передбачає системний підхід, а саме врахування головних залежностей між: аудиторією, якій він адресований; художніми засобами передачі образу; творцем і суспільством. Професійний рівень майбутнього художника-педагога в значній мірі залежить від усвідомлення процесів художньої творчості як візуальної комунікації, а педагогічної взаємодії як суто комунікативного акту.

Розвиток технологій і засобів художньої діяльності, з одного боку, компенсують недостатність виконавської майстерності митця, а з іншого - виявляють проблеми у сфері ціннісного ставлення, художньо-образного мислення і творчої активності особистості. Зазначені проблеми продовжують загострюватись останнім часом і актуалізують роль регулятивної функції художньої освіти. Художні школи різного ступеню здатні готувати майстрів досить високого професійного рівня, а від формування творця, здатного не лише до оригінального самовияву, а і до системного свідомого сприйняття складних соціальних явищ, до відображення в образній формі глибоких світоглядних суджень постійно викликає труднощі. Подолання цих труднощів ми пов'язуємо із зосередженням художньої освіти на проблемах становлення візуального мислення особистості майбутнього фахівця, яке здатне поєднати різні стратегії візуальної комунікації: художньо-образну, конструктивно-знакову, художньо-проектну, символічну.

Сучасні умови потребують від освітніх систем проєктувальної, «дизайнерської» спрямованості. Саме тому з'являються такі поняття, як «дизайнерська педагогіка», що має за мету проєктувати фахівця майбутнього, здатного до вирішення різнопланових проблем візуальної і

художньої комунікації. Необхідно розбудовувати освітній процес на усвідомленні загальних чинників художньої творчості, які поєднують стратегії духовного освоєння світу в образотворчому мистецтві і матеріально-прагматичному дизайні.

Вважаємо, що вимоги до сучасного фахівця в галузі художньої освіти, які ґрунтуються на засвоєнні знань та вмінь з теорії і методики реалістичного відображення дійсності як головного методу художньо-образного освоєння світу, необхідно розширити за рахунок освоєння різновиду сучасних стратегій візуальної творчості, засвоєння знань і вмінь з теорії і методики візуальної комунікації. Художник-педагог має усвідомлювати закономірності візуального сприйняття, володіти культурою візуального мислення, процесами інтерпретації і моделювання різної знаково-символічної візуальної інформації, розуміти психологічні процеси створення зображень як візуальних текстів і володіти прийомами їх ефективного застосування в педагогічному дискурсі, отримати основи семіотичних знань, тобто значення візуальних текстів як знаково-символічних структур.

Висновки. Оптимізація процесу підготовки професійних кадрів художньої освіти у сучасних умовах потребує узагальнення і поглиблення її змісту, визнання пріоритетності культурологічно-комунікативних функцій освітнього процесу, створення педагогічних технологій активної творчої самореалізації особистості. Комунікативні підходи дозволять проаналізувати процеси формування інформаційно-художньої репрезентативної і творчої свідомості особистості на засадах інтелектуалізації і системного дослідження інтуїтивних процесів вибору, сприйняття, інтерпретації візуальної інформації.

Відповідність дидактичних систем художньої освіти внутрішнім соціокультурним потребам зумовить значне підвищення якості і результативності навчального процесу.

Перспективи подальших досліджень. Розширення змісту і задач художньої освіти виявляє низку проблем, які пов'язані насамперед з «екологією» художньої діяльності, взаємозалежністю естетичного, етичного, прагматичного в процесі створення художнього твору, з невідповідністю змістовного навантаження твору і особистісних смислів, які ним породжуються. «Мистецтво і є тією єдиною діяльністю, яка відповідає задачі відкриття, відображення і комунікації особистісного смислу дійсності, реальності» [2, 176]. Тому вирішення проблем співставлення змісту і цілей художньої освіти з внутрішньою динамікою утворення особистісних смислів виявляється досить актуальним і потребує подальших досліджень.

Література

1. Бергер А. Видеть – значит верить. Введение в зрительную коммуникацию: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 288 с.
2. Даниэль С. Искусство видеть: О творческих способностях восприятия, о языке линий и красок и о воспитании зрителя / Сергей Даниэль. – СПб.: Амфора, ТИД Амфора, 2006. – 206 с.
3. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах // Книга для вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу: Довідково-методичне видання / Упоряд. М. С. Демчишин; О. В. Гаїдамака. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 160 - 211.
4. Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Педагогічна газета. – 2001. – № 7 (липень).
5. Preventivna pedagogika: Navchalnyi posibnik / Kondrashova L. V. – Kriviy Rig: KDPU, 2004. - 304 s.

УРОКИ МУЗИЧНОГО СЯТОЗНАВСТВА ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Шахліевич О. А.

Південноукраїнський державний педагогічний університет
ім. К. Д. Ушинського

Анотація. Уроки музичного саятознавства дають нам позитивний приклад порівняльного музикознавства, допомагаючи розглядати питання історії української музичної культури під новим кутом зору – під кутом зору порівняльного аналізу, з'ясувати загальні закономірності музично-історичного процесу на різних ступенях розвитку суспільства.

Ключові слова: саятознавство, професійне мислення.

Анотация. Шахлиевич О. А. Уроки музыкального саятоведения и их роль в формировании профессионального мышления будущих учителей музыки. Уроки музыкального саятоведения дают нам положительный пример сравнительного музыковедения, позволяя рассматривать вопросы истории украинской музыкальной культуры под новым углом зрения – под углом зрения сравнительного анализа,